

MAANDBLAD VAN „OUD-UTRECHT”

VEREENIGING TOT BEOEFENING EN TOT VERSPREIDING VAN
DE KENNIS DER GESCHIEDENIS VAN UTRECHT EN OMSTREKEN

2 OCTOBER
1939

ONDER REDACTIE VAN:
G. A. EVERS

14^e JAARGANG
N° 10

UITGAVE DER VEREENIGING. ADRES: VAN SPEIJKSTRAAT 20

NICOLAAS BEETS TE UTRECHT.

11 Juni 1854—13 Maart 1903. I.

Toen de predikant Nicolaas Beets, op zijn 39^e jaar, in Januari 1854 uit Heemstede naar Utrecht werd beroepen, schreef hij aan zijn vriend Heldring: „Het was als gevoelde ik 't mijn plicht die roeping aan te nemen. De Heer sterke mij” ¹⁾.

Misschien is een dergelijke bede ook gerezen bij Beets' toekomstige gemeenteleden, want velen van hen zagen de komst van den nieuwen leeraar met bezorgdheid tegemoet.

Beets is wel eens genoemd modern orthodox. Voor Haarlem en Heemstede was hij in 1840 aanvankelijk te orthodox geweest, maar voor Utrecht ging hij in 1854 door voor te modern. Wat maakte hem hier verdacht?

Vooreerst dat hij, een predikant, de Camera had geschreven. Voorts dat hij lezingen hield, geen bijbellezingen, maar gewone lezingen, waarnaar veel moderneren kwamen luisteren. Vervolgens dat hij zich had losgemaakt van Groen van Prinsterer bij diens strijd tot behoud van de eenheid in de kerk ²⁾. Toen Beets eenmaal te Utrecht woonde, kwam daar nog een reden tot misnoegen bij: hij zettè den steek, dien hij te Heemstede had gedragen, voor goed af. Een enkel ouderwetsch man gaf daarover wel zijn afkeuring te kennen door den leeraar op straat te groeten met „Goeden morgen, burger” ³⁾.

Op 11 Juni 1854 werd Beets te Utrecht bevestigd door den predikant J. H. Bösken. Niet dadelijk was er voor het nieuwe gezin hier een geschikte woning te vinden, zoodat dit aanvankelijk bij vrienden verspreid woonde. Op 4 Augustus werden de ouders weer met hun zevental hereenigd in het oude kapittelhuis van St. Jan in de Boothstraat, waar nu een gevelsteen de herinnering aan Beets' verblijf levendig houdt.

„Dit goede, ruime, stille huis,
Waar 'k, in de stad, het stadsgedruisch
Kan, maar niet hoef te hooren” ⁴⁾.

Van dit huis en den grooten heerlijken tuin heeft Beets tot zijn dood toe, bijna een halve eeuw lang, genoten.

„Midden in de stad heb ik een hof,
Een hof met schoone bloemen” ⁵⁾.

Hier putte hij de kracht voor zijn werkzaam, overbezet leven. Hier zijn „zijn snoeren op liefelijke plaatsen gevallen”. Het Sticht-sche arbeidsveld heeft Beets voor geen ander meer willen ruilen; voor een beroep naar Rotterdam, in 1859, naar 's Gravenhage, in 1861, heeft hij bedankt.

„Zoet Holland, lieflijk Holland, nu leef ik in het Sticht,
Door leiding van Gods goedheid en nooit betreurden plicht;
'k Zie daar den grafkuil gapen, waarin ik zacht zal slapen,
Als, op den Stichtschen akker, mijn dagwerk is verricht” ⁶⁾.

Beets heeft hard gearbeid op velerlei gebied, hij was geen man die iets ten halve deed. In de eerste plaats was hij een getrouw herder en predikant. Menigen voetstap had hij staan in het uitgebreide Lauwerecht, de hem toegewezen wijk. Over Beets als prediker loopt het oordeel zeer uiteen, maar van de zorgvuldige voorbereiding en het degelijke gehalte zijner preeken getuigen de bundels Stichtelijke Uren ⁷⁾, welke Beets reeds van Heemstede uit, ook buiten de kringen der orthodoxen, populair hebben gemaakt. Hij redigeerde tal van kerkelijke uitgaven, behartigde de belangen der zending, stond Heldring ter zijde in zijn werk der reddende liefde, gaf vlugschriften uit op nationale gebeurtenissen ⁸⁾. Hij streed voor de zuiverheid van onze moedertaal en bevorderde de belangen van het Woordenboek der Nederlandsche taal ⁹⁾. Bovendien vervolgde hij den letterkundigen arbeid van zijn studentenjaren, verzorgde 21 drukken van de Camera Obscura en gaf in verband hiermede in het licht „Na vijftig jaar, noodige en overbodige ophelderingen” (1887). Hij schreef critische opstellen over Tollens en Bogaers. Hij gaf de werken van Anna Roemers uit, van welke uitgaaf Beets zelf getuigde, dat zij hem „meer tijds en vlijts, meer nasporens en hoofdbrekens gekost (had) dan eenig ander voortbrengsel van (zijne) hand in de vijftig jaren van (zijn) litterarisch werken en streven”. Aan Beets' noesten arbeid danken wij dat op deze veelgeprezene maar tot dusver weinig bekende vrouw nu het volle licht kan vallen ¹⁰⁾. Indien het noodig was geweest, zou Beets, die een groote vereering voor Vondel had en vele studiën aan hem heeft gewijd, de Vondeluitgave van Van Lennep hebben voltooid ¹¹⁾. Bovendien vervolgde Beets zijn eigen poëtischen arbeid, zijn dichtwerken volgden elkander geregeld op.

Begrijpelijkerwijs heeft hij daarin ook meermalen Utrechtsche personen en gebeurtenissen herdacht. O.a. Mr. N. P. J. Kien bij diens vijf-en-twintigjarig burgemeesterschap te Utrecht (1864) ¹²⁾; zijn ambtgenooten J. J. van Oosterzee ¹³⁾, Bernard Gewin ¹⁴⁾ en J. I. Doedes ¹⁵⁾; ook den fijnbeschaafden medischen hoogleeraar G. J. Loncq (1880) ¹⁶⁾. Hij bezong het Diaconessenhuis ¹⁷⁾; de opening van het nieuwe werkgebouw voor de blinden (1872) ¹⁸⁾, dat zich toen bevond op de Neude, laatstelijk nr. 7 en 8, welke huizen nu zijn afgebroken; de waterleiding die Utrecht in 1873 kreeg, destijds een weldaad voor 60.000 menschen ¹⁹⁾.

Beets was ook een gezocht spreker. Van zijn talrijke lezingen hebben vooral die over „het populaire” (1854) en „het doen door laten” (1859) de aandacht getrokken. Op congressen en jaarvergaderingen heeft Beets zijn hoorders meermalen verrast met een rede in gebonden vorm. Op het zesde Taal- en Letterkundig Congres te Utrecht in 1854 las hij zijn gedicht „De Taal” voor, waarover Prof. Matthijs de Vries in de wolken was ²⁰). Als voorzitter van het Provinciaal Utrechtsch Genootschap opende Beets in 1867 de jaarvergadering met een „Welkomstgroet” ²¹), waarbij hij zelfs de gestorven leden in rijm en maat herdacht. De openingsrede, welke Beets in 1870 daar hield over „Emancipatie der vrouw” ²²), in proza, werd in onze dagen opnieuw onder onze aandacht gebracht, doordat Mevrouw J. van Ammers-Küller in haar roman „De Opstandigen” Beets deze lezing te Leiden doet herhalen ²³). Groote stukken van de redevoering zijn hier ongewijzigd afgedrukt. Beets beoordeelde de emancipatie met het oog op de getrouwde vrouw ²⁴), Mevrouw van Ammers-Küller van het standpunt der ongehuwde, die haar onafhankelijkheid wenscht te bewaren.

(Wordt vervolgd).

C. C. v. d. G.

-
- 1) Joh. Dyserinck, Dr. Nicolaas Beets, Haarlem, 1903. 8°. Blz. 126.
  - 2) G. van Rijn, Nicolaas Beets te Rotterdam [, 1910]. 8°. Dl. II. Blz. 216, 342, 343, 353.
  - 3) P. D. Chantepie de la Saussaye, Het leven van Nicolaas Beets. Haarlem, 1904. 8°. Blz. 131.
  - 4) Nicolaas Beets, Dichtwerken. Amsterdam, 1876. 8°. Dl. III. Blz. 179.
  - 5) Aldaar blz. 180.
  - 6) Aldaar blz. 551.
  - 7) Chantepie de la Saussaye t. a. pl. Blz. 159—161.
  - 8) Aldaar blz. 104.
  - 9) Aldaar blz. 168—171.
  - 10) Aldaar blz. 197.
  - 11) Aldaar blz. 185—187.
  - 12) Dichtwerken. Dl. III. Blz. 322.
  - 13) Aldaar blz. 329; Dl. IV. Achtste bundel. Blz. 21 en 83.
  - 14) Dichtwerken. Dl. III. Blz. 563.
  - 15) Dichtwerken. Dl. V. Negende bundel. Blz. 13.
  - 16) Dl. IV. Zevende bundel. Blz. 171.
  - 17) Dl. III. Blz. 493; Dl. IV. Zevende bundel. Blz. 19.
  - 18) Dl. III. Blz. 557.
  - 19) Aldaar blz. 566.
  - 20) Chantepie de la Saussaye t. a. pl. Blz. 171.
  - 21) Dichtwerken. Dl. III. Blz. 425—436.
  - 22) Afz. verschenen te Utrecht, 1870. De 2e uitgaaf verscheen ongewijzigd onder den titel „Eenige opmerkingen met betrekking tot de denkbeelden van den dag in de richting van de emancipatie der vrouw”. Utrecht, 1873. Ook opgenomen in Verscheidenheden VI. Haarlem, 1873.
  - 23) Hst. XI. De Nutslezing.
  - 24) In haar zag Beets „de steeds verkwikkende, opwekkende, ontzueterende en bezadigende wederhelft”; van de terloops genoemde ongehuwde maakte Beets zich af door haar voor te schrijven „eene met hare natuur overeenkomstige plaats in te nemen in de gezamenlijke wederhelft der menschelijke maatschappij”.

WIJK C.

In het laatst verschenen nummer van dit Maandblad (blz. 59—63) schrijft K. het een en ander over deze verdwijnende wijk; dit geeft me aanleiding enkele herinneringen op te diepen, speciaal over de bewoners.

't Was een goed, joviaal soort menschen, van ouder tot ouder in die buurt gewoond hebbend, dat zich ergens anders ook niet thuis voelde, bijna allen familie — althans zeer goede bekenden — onder elkaar. Zij handelden allemaal in 't klein: visch, groenten, vruchten, oud-roest enz.

Ze voelden buitengemeen veel voor de Academie en hare burgers en leefden met alle festiviteiten mede. Als novitius merkte je dat al: maakte een student het — volgens hunne meening — wat al te bont, dan werd den groen direct — desgewenscht — „assistentie” aangeboden.

Bij Oranje-feesten en Lustra leefde de geheele bevolking mede in de feestvreugde (als kinderen reeds mochten we naar de versiering in wijk C gaan kijken). Er werd dan prachtig versierd; de bekende Ka Blommers — „Oranje Ka” — die in de Oranjestraat een volkslogement exploiteerde, muntte daar vooral in uit. Willems-, Konings- en Oranjestraat waren volgeplant met sparren- en denneboompjes (booze tongen beweerden wel eens, dat je dat in 't Zeisterbosch goed kon merken, maar ik heb dit altijd als laster beschouwd), alle huizen versierd met vlaggen en voorzien van toepasselijke opschriften. Zoo herinner ik me een transparant — toen nog veel gebruikt — met den zeer goed bedoelden, maar niet zeer duidelijken wensch: „Lang leve het Utrechtsch studenten-koor”. En een ander, getuigend van wat ze al niet voor de studenten over hadden: „Illumineeren is mijn plicht, al zit ik binnen zonder licht”.

Alle maskerades en optochten trokken door de wijk, daar waren de bewoners erg opgesteld. De „mos” in eere houdend, gebeurt dat nu nog — gelukkig. Ook kleinere optochten en examen-rijpartijen gingen er vroeger wel door; bewoners en ook kleppers, die het niet zoo nauw namen met het hun toevertrouwde gebied, gingen dan dikwijls als „gast” mede.

„Vrije meesters” waren er ook zeer populair, familieleden en bureu bejverden zich hen alle mogelijke hulp en raad — ook zelfs medische — te geven. Ik herinner me nog — 't is lang geleden — dat ik op een Zaterdagavond daar dienst deed bij een verlossing. Laat nog — er was toen geen bepaalde winkelsluiting — stuurde ik een a.s. vader uit om melk te halen voor zijn vrouw — de menschen hadden het niet breed. Dien nacht zag ik hem niet terug, maar den volgenden morgen verscheen hij — zeer vrolijk gestemd . . . zonder melk. Of het dien morgen tot hem doorgedrongen is, dat hij een zoon had gekregen, betwijfel ik nu nog!

Langzamerhand veranderde alles en werd in de wijk veel weggebroken — zeer terecht — en verdwenen allengs ook de bewoners met hun eigenaardigheden en met hen straattypen als Bram de

Mop, Karelkje, Mie de Klomp, Daantje en andere vermaarde tijd- en buurtgenooten . . .

Utrecht, Augustus.

X.

DE VLAAMSCHE OPERA IN 1769 TE MAARSEN.

Uit een reeks van advertenties in de Utrechtsche courant blijkt, dat de acteurs en actrices van de Vlaamsche opera gedurende vier weken, van Maandag 7 tot en met Zaterdag 26 Augustus 1769, vier maal per week opvoeringen te Maarsen hebben gegeven. Die opvoeringen waren niet alleen voor de bewoners der Vechtstreek, maar ook voor de Utrechtenaren bestemd en schijnen voldoende bezoekers uit de hoofdstad der provincie te hebben getrokken. Na afloop der voorstelling lag iederen avond een schuit voor de Utrechtenaren gereed „om voor poortsluiting weder binnen die stad te kunnen zijn”. De voorstellingen begonnen dus reeds om half zes uur in den namiddag, ten einde zóó tijdig afgelopen te zijn, dat de Utrechtenaren den stadswal vóór het luiden der boefklok (8½ uur) konden bereiken; van 15 Augustus af om 5 uur, omdat de poortklokken toen al om 8 uur verkondigden, dat de fatsoenlijke burgers binnen behoorden te zijn. De operisten kwamen „in de grote tent bij de herberge de Zwaan” voor het voetlicht.

De Vlamingen beheerschten een groot repertoire van „zeer ge-applaudisseerde stukken”, getuige de titels der in de advertenties aangekondigde zangspelen:

De koning en de pagter (3), De onverwagte ontmoeting (3), Bajocco en Serpilla (3), Mimi in het hof (3), De paarden-smit (2), Rosa en Colas (2), De bedrogen bailluw (2), en De meid meesteres (2). De cijfers geven het aantal verdeelingen (bedrijven) dezer vóór de pauze's uitgevoerde opera's aan, die dan na de pauze's nog door een operette „in ééne excecucie” gevolgd werden. Die operette's waren: Blasius de schoenlapper, De twee jagers en het melkmeisje, De kuiper, Annette en Lubin, De griffier in de trog, De vermangelaar, Soldaat door dwang, Het verloren lam, en Doctor Sangrada.

Wanneer op één avond twee niet te lange stukken op de planken kwamen, zoodat de bezoekers niet genoeg waar voor hun geld zouden ontvangen, dan werd bovendien „door juffrouw Neyts een Italiaansche aria gezongen”.

E.

BOEKAANKONDIGINGEN.

Willibrordiana 1939, II 1). — Zonder twijfel is het beste, want goed gedocumenteerde en volledigste boek, dat het Willibrordjaar 1939 ons gaf, dat van den Belg, Dr. *Gabriel H. Verbist C.J.*, *Saint Willibrord, Apôtre des Pays-Bas et fondateur d'Echter-*

nach (Desclée, De Brouwer et Cie, Parijs-Brugge; 349 blz. met vele illustraties).

Na een Inleiding, waarin de Schrijver de bronnen van onze kennis van Willibords leven en de voornaamste literatuur aan een kritische bespreking

onderwerpt, handelt het eerste hoofdstuk over Willibrords vaderland, de politieke en kerkelijke verhoudingen aldaar en wijst terecht op de betekenis van een figuur als Wilfried, die een zeer belangrijke rol gespeeld heeft in tegenstellingen tusschen Ierland en Rome ten aanzien van bepaalde kerkelijke praktijken.

Het tweede hoofdstuk bespreekt Willibrords jeugd, zijn ouders en zijn opvoeding, zijn verblijf in Ierland. In de vier volgende kapitels (III—VI) wordt zijn werk op het vasteland van Europa uitvoerig behandeld tot en met zijn laatste levensjaren. Dat daarin Utrecht herhaaldelijk voorkomt, behoeft wel geen betoog.

Het schijnt mij een compositie-fout van Verbists boek te zijn, dat na deze hoofdstukken, die een derde van het geheel beslaan, nog een reeks andere volgen, die minstens gedeeltelijk beter een plaats hadden gevonden in het relaas van Willibrords leven zelf. Zoo bijvoorbeeld de behandeling van het kerkenprobleem te Utrecht, van de plaats der eerste kloostergebouwen te Echternach (Hfdst. VII) en de bespreking van Willibrords apostolaat buiten Friesland (IX). Dit echter daargelaten bevatten de latere hoofdstukken belangrijke onderwerpen en beschouwingen: de stichtingen te Utrecht, Echternach en Susteren (VII), Willibrords gezellen (VIII), zijn werkzaamheid in Denemarken, Thüringen, aan den Beneden-Rijn, in Luxemburg, Vlaanderen en de Kempen (IX), zijn missie-methoden (X), zijn verhouding tot gezagsdragers: de paus, de frankische vorsten en bisschoppen (XI); plaats en datum van zijn overlijden, zijn grafstede (XII) en in het laatste hoofdstuk: de vereering van den Heilige. Aan dit alles zijn dan nog toegevoegd een uitvoerige bibliografie en indices.

In een omvangrijk en breed opgezet werk als deze studie van Dr. Verbist is, kan men gemakkelijk wat vraagteekens zetten en onvolmaaktheden signaleeren, hetzij omdat men in de beoordeling van vaststaande gegevens van meening met hem verschilt, hetzij omdat de schrijver een kennelijk onjuiste opvatting heeft over de feiten zelf. Onder deze laatsten zijn er eenige, die op Utrecht betrekking hebben. Zoo meent Dr. Verbist, dat men thans, na de opgravingen op het Domplein, in tegenstelling met vroeger, toen men zich met hypothesen moest behelpen, een meer exact idee kan vormen van de plaats, waar Willibrords kerken gelegen hebben, al geeft ook hij toe, dat het laatste woord nog niet gesproken is. Maar zoo staat de zaak toch niet. De opgravingen hebben veel geleerd: de ligging van de romeinsche legerplaatsen, van de H. Kruiskapel, van den St. Salvator, maar over de gebouwen door Willibrord gesticht lieten zij ons in het duister. Met name zou men graag eens bewezen zien, dat de oude St. Maarten gebouwd was in een vleugel van het romeinsche praetorium en dat de opgegraven Salvator-fundamenten zoo niet de grondslagen van Willibrords Salvator zijn, dan toch minstens hun plaats aangeven. Intusschen mag men bewondering hebben voor den moed van den auteur om in een zoo netelige kwestie als het probleem der oudste Utrechtsche kerken is, tenminste een meening voor te dragen, zij het dan, dat zij naar onzen smaak wat positiever uitviel dan de gegevens toelaten. Zoo moet men ook ontkennen, dat Beda in zijn bekende passage over de vestiging van Willibrords zetel, die plaats Trajectum *Veterum* zou genoemd hebben. Evenzeer geeft de plattegrond van het romeinsche Utrecht, achter in het boek, een niet

geheel juiste voorstelling van de gevonden resultaten, met name ligt de oostelijke grens daar te veel oostelijk.

Op deze wijze kan men voort gaan en nog eenige vlekken aanwijzen, die intusschen de waarde van het boek van Dr. Verbist nauwelijks verminderen.

De opmerking wordt wel eens gemaakt, dat wij van Willibrord eigenlijk zoo weinig afweten en in zekeren zin is dat waar. Men stelt hem dan in gedachten gaarne naast Bonifacius, van wien een groote reeks brieven over zijn en mogelijk ook een aantal preeken (de authenticiteit van de laatsten staat echter niet vast, al geeft men toe dat zij uit zijn tijd stammen), en van wiens missioneeringsmethode zooveel meer bekend is. Maar men kan daartegenover den wensch uiten, dat wij van iedere belangrijke figuur uit de 7e/8e eeuw zooveel mochten weten als van Willibrord! In ieder geval heeft Dr. Verbist hetgeen van den geloofsverkondiger te weten valt, bijeengebracht, met groote deskundigheid toegelicht en in het breede verband geplaatst van zijn tijd, wat aan zijn persoon en werkzaamheid een sterk relief geeft. Het hier aangekondigde boek zal voorloopig wel het standaardwerk over Willibrord blijven.

J. W. C. VAN CAMPEN.

1) In het vorige nummer werd op blz. 68 de naam van den uitgever van Dr. P. C. Boerens boekje, St. Willibrord, apostel van Brabant, foutief afgedrukt. Hij behoort te luiden: Drukkerij Henri *Bergmans*, N.V., Tilburg.

P. Dalmatius van Heel.
O. F. M., *De tertiariissen van het Utrechtsche Kapittel*. Utrecht, 1939. (II en 382 blzn. met afbn.). 8°.

In dit gedegen werk wordt een groot stuk geschiedenis beschreven

van de Derde Orde in ons vaderland en wel voornamelijk van de vrouwelijke tertiariissen van de orde van den H. Franciscus.

Reeds in de 13e eeuw had men in ons land vrome vrouwen, die zonder kloostergeloften af te leggen, een gemeenschappelijk leven leidden, oefeningen van godsvrucht gezamenlijk verrichten en vooral ook naar buiten traden in het maatschappelijke leven door de werken van naastenliefde te beoefenen.

In het laatst der 14e eeuw, waarin Geert Groote in zijne predikatiën zich keerde en streng vermanend optrad tegen de verdorvenheid der wereld in die/dagen, traden door diens invloed vele vrouwen tot die vereeniging toe, om onder leiding van een priester zich zelve te heiligen, God volmaakter, getrouwer en meer devoot te dienen.

Vele van die vereenigingen sloten zich bij de orde van den H. Franciscus en namen diens 3e regel aan. Deze talrijke vereenigingen sloten zich nauwer aaneen door toe te treden tot het in 1399 gestichte **Utrechtsche Kapittel** der tertiariissen.

In het eerste deel behandelt de schrijver de regel en de statuten, waardoor we een juister kijk krijgen in het wezen van deze kloosters en in het leven van deze kloosterlingen, waarvan en van wie ons nog zoo weinig bekend was. — Het tweede deel geeft beknopt de geschiedenis van elk der 82 bij het Utrechtsche Kapittel aangesloten kloosters.

Onder dezen worden ook de drie vrouwenkloosters in de stad Utrecht beschreven, n.l. het klooster S. Cecilia, gelegen aan de Oude Gracht, tusschen Jansbrug en Viebrug, het klooster S. Nicolaas, gelegen bij het S. Nicolaaskerkhof, en het klooster Bethlem, gelegen in de „Nieuwe Weert buyten Utrecht”.

De zeer rijke literatuur-opgave van geschreven en ongeschreven bronnen verhoogt uitermate de waarde van dit op zich zelf reeds zoo belangrijke werk voor de kerkgeschiedenis van ons vaderland.

L. J. v. d. HEIJDEN, Pr.

P. H. Ritter Jr., *Een kapper over een professor*. Nijkerk [, 1939]. (216 blzn. met fign. en facs.). 8°.

In dit najaar zal het een eeuw geleden zijn, dat Hildebrands tevoren verspreid verschenen schetsen voor de eerste maal gebundeld het licht zagen. Als titel werd „Camera obscura” gekozen, den naam van het toestel dat het leven niet alleen vluchtig op een matglas laat zien, maar dat door de toen juist openbaar gemaakte en veel opzien barendende uitvinding der fotografie (Januari 1839) dat leven ook in beeld helpt vastleggen, zooals Hildebrand dat in schrift meende te doen. In die honderd jaar zijn veertig drukken noodig geweest en nog altijd wordt Hildebrands boek graag gelezen. Het teekent in hoofdzaak het Hollandsche burgerlijke familie-leven in het tweede kwartaal der vorige eeuw en heeft geen bijzondere Utrechtsche eigenschappen. De schr., Nicolaas Beets, kwam eerst 15 jaar na de verschijning der eerste uitgave als predikant te Utrecht. Die beroeping, en vooral de daarop gevolgde hoogleeraarsbenoeming, schijnt echter wel tot grooter bekendheid van den schr. en zoodoende tot de populariteit van het boek te hebben bijgedragen. Tot Beets' komst in Utrecht verschenen 3 drukken in 15 jaar, tijdens zijn predikantschap (1854—'75) 5 in 21 en gedurende zijn hoogleeraarschap (1875—'84) 6 in 9 jaar. Het gemiddelde steeg dus achtereenvolgens tot een druk per 5,4 en 1½ jaar.

Over Beets' lang en vruchtbaar

leven in Utrecht vertelt dit boek, aanknappende aan de wetenswaardige mededeelingen van een nog levend Utrechtsch kapper, die zich als 14-jarig maatje op 7 Mei 1895 de dagelijksche verzorging van den emeritus-professor opgedragen zag en tot aan diens dood (13 Maart 1903) behield. In een volgend nr. zal nog wel gelegenheid zijn op deze nu gelukkig vastgelegde herinneringen terug te komen. E.

G. C. Labouchère, *De oude kerken van Utrecht*. Gegevens over hun bouw en verdere lotgevallen en over de belangrijkste nog bestaande voorwerpen welke zich in die kerken bevinden of bevonden hebben. Utrecht, 1939. (24 blzn. met plattegrond). 8°.

De titel van dit door de Vereeniging voor vreemdelingenverkeer in 't licht gegeven boekje geeft reeds voldoende de bedoeling der uitgave weer; zoodat hier met een korte aankondiging mag worden volstaan, te meer, omdat de inhoud zich ook moeilijk tot een bespreking in bijzonderheden leent.

Wie over het ontstaan, de geschiedenis, den inhoud en de ligging der Utrechtsche kerken, zoowel de nog bestaande als de reeds gesloopte, ingelicht wil worden, zal in dit boekje vrijwel alles vermeld vinden, wat hij voor de eerste oriëntering behoeft. En wie verdere inlichting verlangt, zal in de opgave der voornaamste literatuur de middelen voor diepere oriëntering vinden aangewezen.

Niet alleen vreemdelingen, maar vooral ook Utrechtenaren kunnen aan den beknopten en zakelijken inhoud van dit geschrift de gegevens ontleenen, die hun inzicht vergrooten en derhalve de waarde van het bezoek aan de meest-bezienswaardige bouwwerken der stad verhoogen. E.